Archwilio Cymru
Audit Wales

Asesiad o Gynaliadwyedd Ariannol – Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy

Blwyddyn archwilio: 2020-21

Mis/Blwyddyn cyhoeddi: Gorffennaf 2021

Cyfeirnod y ddogfen: 2447A2021-22

Paratowyd y ddogfen hon fel rhan o waith a gyflawnir yn unol ag adran 17 Deddf Archwilio Cyhoeddus (Cymru) 2004 (Deddf 2004) ac adran 18 Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2009. Gall hefyd oleuo astudiaeth ar gyfer gwella gwerth am arian dan adran 41 Deddf 2004, a/neu archwiliad a gyflawnir gan yr Archwilydd Cyffredinol dan adran 15 Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

Ni dderbynnir unrhyw atebolrwydd gan yr Archwilydd Cyffredinol na staff Archwilio Cymru mewn perthynas ag unrhyw aelod, cyfarwyddwr, swyddog neu gyflogai arall yn eu cymhwyster unigol, nac mewn perthynas ag unrhyw drydydd parti.

Os ceir cais am wybodaeth y gall y ddogfen hon fod yn berthnasol iddi, tynnir sylw at y Cod Ymarfer a gyhoeddwyd o dan adran 45 Deddf Rhyddid Gwybodaeth 2000. Mae Cod adran 45 yn nodi'r arfer o ran trin ceisiadau a ddisgwylir gan awdurdodau cyhoeddus, gan gynnwys ymgynghori â thrydydd partïon perthnasol. Mewn perthynas â'r ddogfen hon, mae Archwilydd Cyffredinol Cymru ac Archwilio Cymru yn drydydd partïon perthnasol. Dylid anfon unrhyw ymholiadau ynglŷn â datgelu neu ailddefnyddio'r ddogfen hon at Archwilio Cymru yn swyddog.gwybodaeth@archwilio.cymru.

Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg. Ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

Mae'r ddogfen hon hefyd ar gael yn Saesneg. This document is also available in English.

Cynnwys

Adroddiad cryno

Yr hyn y gwnaethom fwrw golwg arno a pham 4

Argymhelliad 5

Adroddiad manwl

Gan gydnabod bod defnyddio cronfeydd wrth gefn i fantoli ei gyllideb yn anghynaliadwy, mae'r Cyngor wedi cymryd camau i wella ei sefyllfa alldro yn y gyllideb a chynyddu cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio 6

Mae effaith uniongyrchol COVID-19 ar gynaliadwyedd ariannol y Cyngor wedi cael ei lliniaru gan gyllid ychwanegol gan Lywodraeth Cymru 6

Mae gan y Cyngor strategaeth ariannol eglur, ond mae angen iddo gynllunio'n fwy ar gyfer y tymor canolig a hir a chanolbwyntio ar wella cydnerthedd 7

Gan gydnabod bod defnyddio cronfeydd wrth gefn i fantoli ei gyllideb yn anghynaliadwy mae'r Cyngor wedi cynyddu ei gronfeydd wrth gefn y gellir eu ddefnyddio 9

Mewn pedair o'r pum mlynedd ddiwethaf mae'r Cyngor wedi gorwario'r gyllideb a gynlluniwyd ganddo mewn rhai meysydd; fodd bynnag, er ei fod wedi cymryd camau i ddeall y gorwariant hwn a chyfyngu arno, bydd meysydd gwasanaeth allweddol a arweinir gan y galw'n parhau i fod yn gryn her 11

Mae'r modd y mae'r Cyngor yn cyflawni ei arbedion wedi'u cynllunio wedi gwella, ond bydd adnabod a chyflawni arbedion yn fwy o her wrth edrych tua'r dyfodol 13

Mae cymhareb hylifedd y Cyngor o 0.6 wedi bod ar yr un lefel am y ddwy flynedd ddiwethaf 14

Adroddiad cryno

Yr hyn y gwnaethom fwrw golwg arno a pham

1 Fe gynhaliom ni'r asesiad hwn gan bod cynaliadwyedd ariannol yn dal i fod yn risg i allu cynghorau i sefydlu trefniadau priodol i sicrhau gwerth am arian wrth ddefnyddio adnoddau. Yn rhannol, cafodd hyn ei oleuo gan brofiadau rhai cynghorau yn Lloegr, ein gwybodaeth am y sefyllfa ariannol mewn cynghorau yng Nghymru, a'r duedd gyffredinol o ran adnoddau gostyngol ar gyfer llywodraeth leol ar y cyd â galw cynyddol am rai gwasanaethau. Fe gynhaliom ni brosiect tebyg yn 2019-20, cyn pandemig COVID-19.

2 Cynhaliwyd ein hasesiad yn 2020-21 o gynaliadwyedd ariannol cynghorau mewn dau gam. Roedd Cam 1 yn asesiad sylfaenol o effaith gychwynnol COVID-19 ar sefyllfa ariannol cynghorau lleol. Roedd Cam 1 yn seiliedig ar: y sefyllfa diwedd blwyddyn ar gyfer 2019-20; y sefyllfa ar ddiwedd chwarter 1 ar gyfer 2020-21; ac amcanestyniadau ar gyfer chwarter 2 yn 2020-21. Yn dilyn Cam 1, ym mis Hydref 2020 fe gyhoeddom ni adroddiad cryno cenedlaethol – **Cynaliadwyedd Ariannol Llywodraeth Leol o ganlyniad i Bandemig COVID-19**[1]. Canfuom fod cynghorau a Llywodraeth Cymru wedi cydweithio'n dda i liniaru effaith y pandemig hyd yma, ond bod cynaliadwyedd y sector yn y dyfodol yn her barhaus.

3 Mae'r pandemig wedi cael effaith uniongyrchol a dwfn ar gyllid y sector cyhoeddus yn ei gyfanrwydd ac, o ganlyniad, ar sefyllfa ariannol cynghorau. Roedd yr adroddiad cryno'n nodi sefyllfa sylfaenol lefel uchel, gan gynnwys sefyllfa cynghorau lleol o ran eu cronfeydd wrth gefn cyn y pandemig. Roedd hefyd yn nodi goblygiadau ariannol cychwynnol y pandemig i gynghorau lleol a maint yr her a ddisgwylid wrth edrych tua'r dyfodol.

4 Mae'r adroddiad hwn yn benllanw ar gam 2 ein gwaith i asesu cynaliadwyedd ariannol yn ystod 2020-21. Fel rhan o hyn rydym yn cynhyrchu adroddiad lleol ar gyfer pob un o'r 22 o brif gynghorau yng Nghymru.

5 Fe gynhaliom ni'r asesiad hwn yn ystod mis Mawrth 2021.

[1] Archwilio Cymru, Cynaliadwyedd Ariannol Llywodraeth Leol o Ganlyniad i Bandemig COVID-19, Hydref 2020.

Argymhelliad

Arddangosyn 1: argymhelliad

Mae'r tabl isod yn nodi'r argymhelliad yr ydym wedi'i adnabod yn dilyn yr adolygiad hwn.

Argymhelliad
Cryfhau trefniadau cynllunio ariannol A1 Rhaid i'r Cyngor gryfhau ei drefniadau cynllunio ariannol trwy: • gyhoeddi Strategaeth Ariannol Tymor Canolig (SATC) newydd ar gyfer y cyfnod o 2022 - 2027; a • sicrhau bod y SATC yn cael ei hadolygu'n flynyddol a bod Aelodau'n craffu arni.

Adroddiad manwl

Gan gydnabod bod defnyddio cronfeydd wrth gefn i fantoli ei gyllideb yn anghynaliadwy, mae'r Cyngor wedi cymryd camau i wella ei sefyllfa alldro yn y gyllideb a chynyddu cronfeydd wrth gefn y gellir eu defnyddio

Mae effaith uniongyrchol COVID-19 ar gynaliadwyedd ariannol y Cyngor wedi cael ei lliniaru gan gyllid ychwanegol gan Lywodraeth Cymru

6 Mae'r adran hon yn nodi'r effaith y mae COVID-19 wedi'i chael hyd yma ar sefyllfa ariannol y Cyngor ac i ba raddau y mae wedi cael ei lliniaru gan gyllid ychwanegol gan Lywodraeth Cymru.

7 Canfuom fel a ganlyn:

- mae'r Cyngor wedi amcangyfrif y bydd oddeutu £12 miliwn o wariant ychwanegol sy'n gysylltiedig â COVID-19 a £9.2 miliwn o incwm a gollwyd yn ystod 2020-21 yn cael ei ariannu gan y cyllid ychwanegol gan Lywodraeth Cymru.
- mae'r Cyngor yn cydnabod y bydd effaith barhaus o ganlyniad i'r pandemig mewn meysydd gwasanaeth penodol yn ystod 2021-22. Rhagwelir y gallai rhai lefelau o incwm mewn gwasanaethau hamdden, parcio ceir ac incwm o ddigwyddiadau yn Venue Cymru a Pharc Eirias fod yn broblem. Mae'r Cyngor hefyd wedi nodi y bydd cynaliadwyedd gwasanaethau megis gofal cymdeithasol i oedolion yn gryn her yn enwedig ar ôl i Gronfa Caledi Llywodraeth Cymru ddod i ben ym mis Hydref 2022.
- mae gan y Cyngor hanes da o gasglu'r dreth gyngor gyda pherfformiad yn cynyddu dros yr 16 mlynedd ddiwethaf gyda pherfformiad yn 2019-20, sef 97.8%, yn y chwartel uchaf ar gyfer cynghorau yng Nghymru[2]. Mae incwm y dreth gyngor yng Nghonwy wedi cynyddu o 22% o ffynonellau refeniw net yn 2010-11 i 30% yn 2019-20.
- mae'r Cyngor yn disgwyl yn awr y bydd gostyngiad yng nghyfraddau casglu'r dreth gyngor o ganlyniad i nifer gostyngol o drigolion ar ffyrlo a nifer cynyddol o drigolion sydd newydd gael eu gwneud yn ddi-waith o ganlyniad yn uniongyrchol i'r pandemig. Mae'r Cyngor wedi cyllidebu ar gyfer gostyngiad o 0.25% (£176,000) yn y gyfradd casglu ar gyfer 2021-22 i gydnabod yr effaith ddisgwyliedig.

[2] Ffynhonnell: Ystadegau ar gyfer Cymru – cyfraddau casglu'r dreth gyngor yng Nghymru 2019-20

Arddangosyn 2: cost COVID-19 i'r Cyngor yn ystod 2020-21[3]

Mae'r tabl isod yn dangos amcangyfrifon y Cyngor o'r gwariant ychwanegol a'r incwm a gollwyd yn ystod 2020-21 o ganlyniad i COVID-19 a faint o hyn a liniarwyd gan gyllid ychwanegol gan Lywodraeth Cymru.

Y swm ychwanegol y mae'r Cyngor yn amcangyfrif y bydd wedi'i wario o ganlyniad i COVID-19 yn ystod 2020-21.	£12 miliwn
Swm yr incwm y mae'r Cyngor yn amcangyfrif y bydd wedi'i golli o ganlyniad i COVID-19 yn ystod 2020-21.	£9.2 miliwn
Swm y cyllid ychwanegol y mae'r Cyngor yn amcangyfrif y bydd yn ei gael gan Lywodraeth Cymru yn ystod 2020-21 i liniaru effaith COVID-19. Cyllid ychwanegol gan Lywodraeth Cymru i dalu am 'arbedion nas cyflawnwyd' a 'thrawsnewid digidol'.	£21.2 miliwn £1.84 miliwn
Cost COVID-19 i'r Cyngor yn ystod 2020-21 ar ôl ystyried cyllid ychwanegol gan Lywodraeth Cymru.	Dim

Mae gan y Cyngor strategaeth ariannol eglur, ond mae angen iddo gynllunio'n fwy ar gyfer y tymor canolig a hir a chanolbwyntio ar wella cydnerthedd

Pam fod cynllunio ariannol strategol yn bwysig

8 Mae strategaeth ariannol eglur a chadarn yn bwysig i adnabod lefel debygol y cyllid sydd ar gael i gyngor, yn ogystal â lefel ddisgwyliedig y galw am wasanaethau a chost eu darparu. O ystyried y pwysau diweddar a'r pwysau a ddisgwylir o ran cyllid ar gyfer yr holl gynghorau mae hefyd yn bwysig adnabod sut y mae'n bwriadu ymateb i'r pwysau hynny, ac yn arbennig sut y bydd yn cwrdd â bylchau a ragamcanir o ran cyllid.

9 Mae'r pandemig wedi effeithio'n sylweddol ar wasanaethau cyhoeddus ac, yn y cyd-destun hwn, bydd lliniaru'r effaith ar gynghorau nid yn unig yn dibynnu ar y camau y gallant eu cymryd, ond hefyd i raddau helaeth ar faint o adnoddau a

[3] Ffynhonnell: Ffigyrau Conwy yn Ystadegau ar gyfer Cymru – cyfraddau casglu'r dreth gyngor yng Nghymru 2019-20

ddyrennir gan lywodraethau. Rydym yn cydnabod mai un mater allweddol i gynghorau wrth geisio cynllunio'n ariannol dros y tymor canolig yw ansicrwydd o hyd ynghylch lefel y cyllid y byddant yn ei gael gan y llywodraeth, a'u ffrydiau incwm eu hunain, megis y dreth gyngor a ffioedd a thaliadau.

10 Canfuom fel a ganlyn:

- mae gan y Cyngor strategaeth ariannol tymor byr eglur ac wedi'i disgrifio'n dda ar gyfer y cyfnod 2020-2022 ond mae'n cydnabod bod angen iddo gynllunio ymhellach ymlaen a chanolbwyntio ar ei gydnerthedd ac mae'n 'bwriadu mynd ati yn y misoedd sydd i ddod i ddatblygu Strategaeth Ariannol Tymor Canolig hygred'[4]
- mae'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig (SATC) gyfredol ar gyfer 2021-22 yn nodi'n glir bod bwlch o ran cyllid o £4.164 miliwn. Nid yw'r Cyngor wedi gwneud unrhyw newidiadau mawr i'w ddull o ddatblygu'r SATC yn 2021-22 gan bod ffocws y Cyngor wedi bod ar reoli'r pandemig. Mae'r Cyngor yn cydnabod y byddai amcanestyniadau mwy hirdymor yn ddefnyddiol i'w helpu i gynllunio ymhellach ymlaen ac nid yw wedi amcangyfrif y bwlch o ran cyllid a ragwelir ar gyfer y cyfnod o 2022 hyd at 2024 eto.
- mae'r Cyngor yn rhagfynegi yn ei SATC gyfredol y bydd y bwlch a ragamcanir yn ei gyllideb yn cynyddu wrth i rai gwasanaethau megis Gwasanaethau Oedolion a Phlant a gwasanaethau addysg arbenigol wynebu pwysau sylweddol o ran costau. O ganlyniad, bydd y Cyngor yn defnyddio dull ac iddo sawl elfen o geisio gostyngiadau yn y gyllideb trwy'r mentrau canlynol:
  – ail-lunio gwasanaethau/rhaglenni moderneiddio;
  – rhaglenni rhanbarthol/Cydweithio;
  – newidiadau i ffioedd, taliadau a chreu incwm;
  – Modelau Darparu Amgen; a
  – lleihau gwasanaethau blaenoriaeth is/rheoli'r galw.

[4] Ffynhonnell: Cyllideb a Argymhellir ar gyfer 2021/2022: Treth y Cyngor a Phenderfyniadau Cysylltiedig, Papurau cyfarfod Cyngor Bwrdeistref Sirol Conwy, 4 Mawrth 2021

Arddangosyn 3: y bwlch o ran cyllid a ragamcanir gan y Cyngor ar gyfer y flwyddyn 2021-22

Mae'r graff hwn yn dangos y bwlch o ran cyllid y mae'r Cyngor wedi'i adnabod ar gyfer y flwyddyn ganlynol. Ar gyfer 2022-24 nid yw'r Cyngor yn gwybod y bwlch o ran cyllid a ragamcanir am nad oes SATC ganddo

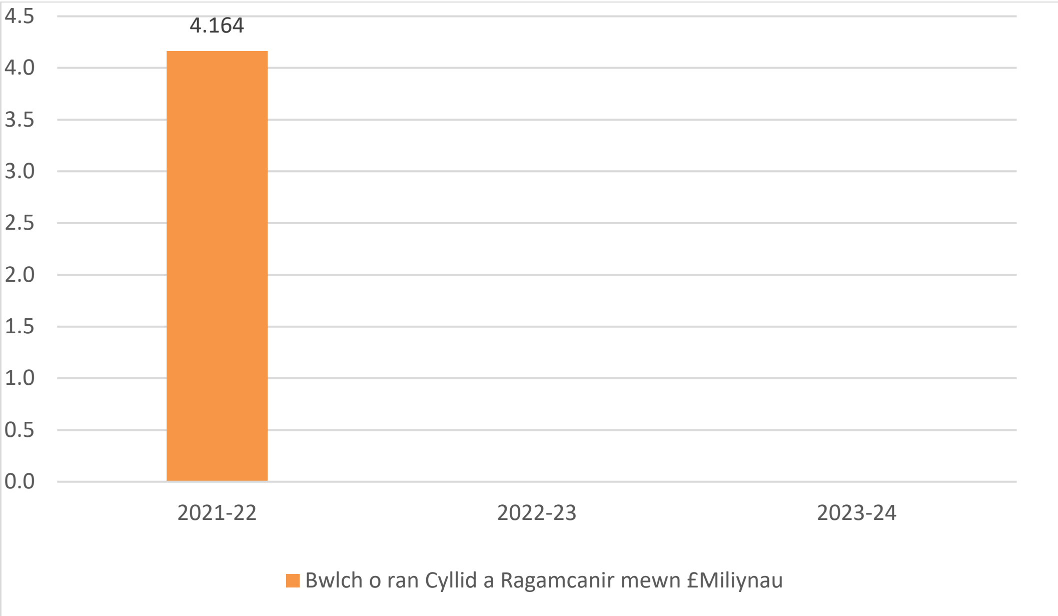

Gan gydnabod bod defnyddio cronfeydd wrth gefn i fantoli ei gyllideb yn anghynaliadwy mae'r Cyngor wedi cynyddu ei gronfeydd wrth gefn y gellir eu ddefnyddio

Pam ei bod yn bwysig rheoli cronfeydd wrth gefn yn gynaliadwy

11 Mae lefelau iach o gronfeydd wrth gefn defnyddiadwy'n rhwyd ddiogelwch bwysig i gefnogi cynaliadwyedd ariannol. Yn ogystal â bod ar gael i ariannu pwysau annisgwyl o ran cyllid, gall cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy fod yn ffynhonnell cyllid bwysig hefyd i gefnogi mentrau 'buddsoddi i arbed' sydd wedi'u bwriadu i leihau cost barhaus darparu gwasanaethau. Mae cynghorau sy'n dangos patrwm o ddefnydd heb ei gynllunio o gronfeydd wrth gefn i lenwi bylchau yn eu cyllideb refeniw sy'n arwain at ostyngiadau ym malansau'r cronfeydd wrth gefn yn lleihau eu cydnerthedd i ariannu pwysau cyllidebol nas rhagwelwyd mewn blynyddoedd yn y dyfodol.

12 Canfuom fel a ganlyn:

- yn y ddwy flynedd 2018-19 a 2019-20, mae defnydd wedi'i gynllunio o £6.3 miliwn o gronfeydd wrth gefn wedi helpu'r Cyngor i bennu cyllideb fantoledig. Mae'r Cyngor yn cydnabod bod angen iddo leihau'r ddibyniaeth ar ddefnydd

wedi'i gynllunio o gronfeydd wrth gefn i gytuno ar gyllideb fantoledig gan nad yw hyn yn gynaliadwy. O ganlyniad, mae wedi ceisio lleihau ei ddibyniaeth ar ddefnyddio cronfeydd wrth gefn yn y ffordd yma ac nid yw cyllideb gymeradwy'r Cygnor ar gyfer 2020-21 yn cael ei hategu gan y defnydd o falansau a chronfeydd wrth gefn.

- roedd cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy'r Cyngor wedi cynyddu ychydig hefyd i oddeutu £11 miliwn ym mis Mawrth 2021 o £10 miliwn ym mis Mawrth 2020. Fodd bynnag, yn dilyn cadarnhad o'r grantiau sydd i'w derbyn gan Lywodraeth Cymru, mae cronfeydd wrth gefn y Cyngor y gellir eu defnyddio ym mis Gorffennaf 2021 yn £26.2 miliwn.
- mae cronfeydd wrth gefn refeniw defnyddiadwy'r Cyngor yn ganran isel iawn o gyllideb refeniw cost net gwasanaethau, sef 4.2% yn 2019-20; dyma'r ganran isaf o blith holl gynghorau Cymru.
- nid oes gan y Cyngor unrhyw gronfa wrth gefn derbyniadau cyfalaf ar gyfer y gwariant a gynllunnir yn y cyfnod 2020-21 i 2023-24 ac mae'n bwriadu ariannu gwariant cyfalaf trwy gymysgedd o dderbyniadau cyfalaf yn y dyfodol, grantiau Llywodraeth Cymru, a benthyca.
- mae Protocol Cronfeydd a Balansau'r Cyngor yn nodi sut y mae'r Cyngor yn rheoli ac yn adolygu ei sefyllfa o ran cronfeydd wrth gefn. Mae'r Cabinet a phwyllgorau Trosolwg a Chraffu'n cael gwybodaeth trwy adroddiadau monitro'r gyllideb a gynhyrchir yn rheolaidd.

Arddangosyn 4: swm y cronfeydd wrth gefn o'i gymharu â'r gyllideb flynyddol

Mae'r arddangosyn hwn yn dangos swm y cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy a oedd gan y Cyngor yn ystod 2019-20 a'r pedair blynedd flaenorol fel cyfran o gost net y gwasanaethau y mae'r Cyngor yn eu darparu.

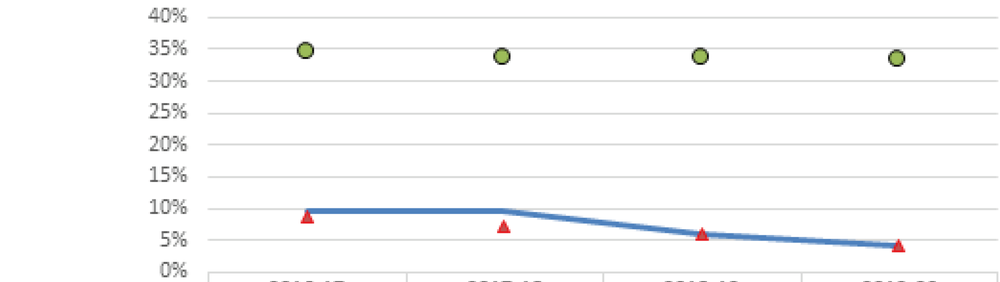

	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20
Uchaf yn y flwyddyn	34.4%	33.6%	33.6%	33.4%
Conwy	9.7%	9.5%	6.1%	4.2%
Isaf yn y flwyddyn	8.8%	7.2%	6.1%	4.2%

	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21
Cost Net Gwasanaethau mewn £ miliynau [5]	**219.3**	218.9	232.8	237.3	-
Cyfanswm Cronfeydd Wrth Gefn Defnyddiadwy mewn £ miliynau [6]	**21.3**	20.8	14.1	9.9	-
Cyfanswm Cronfeydd Wrth Gefn Defnyddiadwy fel % o gost net gwasanaethau [7]	**9.7%**	9.5%	6.1%	4.2%	-
Cymharu â chynghorau eraill Cymru	**21**	21	22	22	-

Mewn pedair o'r pum mlynedd ddiwethaf mae'r Cyngor wedi gorwario'r gyllideb a gynlluniwyd ganddo mewn rhai meysydd; fodd bynnag, er ei fod wedi cymryd camau i ddeall y gorwariant hwn a chyfyngu arno, bydd meysydd gwasanaeth allweddol a arweinir gan y galw'n parhau i fod yn gryn her

Pam ei bod yn bwysig rhagweld gwariant yn gywir

13 Mae'n bwysig bod gorwariant a thanwariant yn cael eu cadw dan reolaeth a bod gwariant gwirioneddol mor agos â phosibl at y lefelau a gynlluniwyd. Mae cyngor sy'n methu â rhagweld a chynllunio gwariant yn gywir yn achosi risg o greu pwysau ariannol nas rhagwelwyd a all beryglu'r gallu i bennu cyllideb fantoledig. Gall patrymau sylweddol o danwariant fod yn lleihau gallu cyngor i gyflawni ei amcanion allweddol neu gyflawni ei gyfrifoldebau statudol.

14 Canfuom fel a ganlyn:

- yn y pedair blynedd rhwng 2016-17 a 2019-20, mae'r Cyngor wedi cadw'n agos at y cyllidebau a gynlluniwyd ganddo yn y rhan fwyaf o feysydd, ond mae gorwariannau mewn rhai meysydd, yn gyffredin â chynghorau eraill, yn dal i fod yn her. Mae'r rhain wedi cael eu gwrthbwyso gan rai tanwariannau a thrwy ddefnyddio addasiadau cyfrifyddu technegol yn ystod y flwyddyn,

[5] Y gwerth a ddefnyddir yw cost net gwasanaethau a godir ar y gronfa gyffredinol o'r Dadansoddiad Ariannu Gwariant, namyn unrhyw gost gwasanaethau sy'n ymwneud â'r Cyfrif Refeniw Tai, gan ychwanegu praeseptau, ardollau a llog ar ddyledion. Ffynhonnell: Datganiad Cyfrifon.

[6] Defnyddiwn y term cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy i olygu cyfanswm balans y gronfa gyffredinol, ynghyd â chronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi nad yw cynghorau wedi'u hatal yn gyfreithiol rhag eu hailgyfeirio i'w defnyddio at ddiben arall. Ffynhonnell: Datganiad Cyfrifon.

[7] Cyfrifiad Archwilio Cymru.

gweithgarwch ychwanegol i gasglu'r Dreth Gyngor ac incwm ychwanegol unigol sydd wedi helpu'r Cyngor i leihau ei orwariannau ar y cyfan.

- er bod y Cyngor yn disgwyl ym mis Ionawr 2021 y byddai ganddo uchafswm gorwariant refeniw ar y cyfan yn 2020-21, oherwydd effaith y pandemig, o £1.84 miliwn, fe wnaeth cymorth ychwanegol gan Lywodraeth Cymru yng ngwanwyn 2021 alluogi'r Cyngor i gadw at y gyllideb a gynlluniwyd ganddo ac nid oes gorwariant ar y cyfan yn 2020-21.
- yn 2021-22 mae'r Cyngor yn rhagweld mai'r meysydd posibl a fydd yn dal i achosi pryder o ran potensial ar gyfer gorwariannau fydd pwysau gofal cymdeithasol, darpariaeth a chymorth addysg arbenigol, digartrefedd, graeanu yn y gaeaf, a gwasanaethau a arweinir gan y galw yn gyffredinol. Yn 2021-22 bwriedir cyflawni gostyngiad o £2.15 miliwn (2%) ar y cyfan yng nghyllidebau'r holl wasanaethau ac eithrio gwasanaethau cymdeithasol (1%) ac ysgolion (0%) ac mae'r Cyngor yn cydnabod yr angen yn ystod y flwyddyn i fynd ati'n rheolaidd i wneud gwaith monitro ac adrodd penodol ar gyflawni gostyngiadau mewn cyllidebau.

Arddangosyn 5: swm y gorwariant/tanwariant yn berthynol i gyfanswm y gyllideb refeniw net

Mae'r arddangosyn canlynol yn dangos swm y gorwariant neu'r tanwariant yng nghyllideb refeniw net y Cyngor ar y cyfan am y pedair blynedd ddiwethaf a hefyd y flwyddyn hyd yn hyn ar 4 Mawrth 2021.

	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20	2020-21
Cyllideb Refeniw Net Wreiddiol £ miliynau [8]	202.3	206.1	214.7	220.0	229.8
Alldro Refeniw Net Gwirioneddol [9]	202.8	206.4	212.5	219.2	229.8
Swm y gorwariant ar y cyfan [10]	0.5	0.3	2.2	0.8	0
Gwahaniaeth canrannol o'i gymharu â'r gyllideb refeniw net	0.2%	0.1%	1.0%	0.2%	nil

[8] Y gwerth a ddefnyddir yw cost net gwasanaethau a godir ar y gronfa gyffredinol o'r Dadansoddiad Ariannu Gwariant, namyn unrhyw gost gwasanaethau sy'n ymwneud â'r Cyfrif Refeniw Tai, gan ychwanegu praeseptau, ardollau a llog ar ddyledion. Ffynhonnell: Datganiad Cyfrifon.

[9] Defnyddiwn y term cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy i olygu cyfanswm balans y gronfa gyffredinol, ynghyd â chronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi nad yw cynghorau wedi'u hatal yn gyfreithiol rhag eu hailgyfeirio i'w defnyddio at ddiben arall. Ffynhonnell: Datganiad Cyfrifon.

[10] Cyfrifiad Archwilio Cymru.

Mae’r modd y mae’r Cyngor yn cyflawni ei arbedion wedi’u cynllunio wedi gwella, ond yn gyffredin â chynghorau eraill, bydd adnabod a chyflawni arbedion yn fwy o her wrth edrych tua’r dyfodol

Pam fod y gallu i adnabod a chyflawni cynlluniau arbedion yn bwysig

15 Mae’r gallu i adnabod meysydd lle gellir gwneud arbedion ariannol penodol, ac i wneud yr arbedion hynny’n ddiweddarach, yn agwedd allweddol ar sicrhau cynaliadwyedd ariannol parhaus yn erbyn cefnlen o bwysau ariannol cynyddol. Lle na chaiff cynlluniau arbedion eu cyflawni gall hyn arwain at orwariannau sy’n golygu bod angen defnyddio cronfeydd wrth gefn cyfyngedig gan hefyd gynyddu lefel yr arbedion y mae eu hangen mewn blynyddoedd yn y dyfodol i wneud iawn am hyn. Lle nad yw cynlluniau arbedion yn cael eu cyflawni a bod angen i feysydd gwasanaeth wneud arbedion heb eu cynllunio, mae hyn yn cynyddu’r risg naill ai na fydd arbedion yn gyson â blaenoriaethau’r Cyngor, neu o ddatrysiadau ‘byrdymor’ nad ydynt yn gynaliadwy dros y tymor canolig.

16 Canfuom fel a ganlyn:

- mae gan y Cyngor hanes sy’n gwella o ran cyflawni’r arbedion penodol (gostyngiadau mewn cyllidebau) y mae wedi’u hadnabod. Mae’r Cyngor wedi cymhwyso gostyngiadau mewn cyllidebau o £60.2 miliwn dros y chwe blynedd ddiwethaf.
- ers 2016-17 mae'r Cyngor wedi gwella'r wybodaeth am ei gynlluniau arbedion a'i wybodaeth am ei sefyllfa, gan gyflawni 92% o'i arbedion arfaethedig yn 2018-19 a 100% yn 2019-20. Gan ei fod wedi cael cyllid neilltuedig ychwanegol gan Lywodraeth Cymru yng ngwanwyn 2021 mae’n rhagweld y bydd yn cyflawni 100% o’i arbedion wedi’u cynllunio yn 2020-21.
- mae’r gwelliant hwn wedi cael ei adlewyrchu yn y targedau perfformiad y mae’r Cyngor yn eu gosod i’w hunan yn ei SATC.

Arddangosyn 6: arbedion a gyflawnwyd rhwng 2019-20 a 2020-21 fel canran o'r arbedion wedi'u cynllunio

Mae'r arddangosyn canlynol yn nodi faint o arian yr oedd y Cyngor yn bwriadu ei arbed o'i gynlluniau arbedion yn ystod 2018-19 a 2019-20 a faint o hyn y gwnaeth ei arbed mewn gwirionedd yn ogystal â ffigyrau amcangyfrifedig ar gyfer 2020-21.

	2018-19	2019-20	Amcangyfrif 2020-21
Cyfanswm arbedion wedi'u cynllunio mewn £ miliynau [11]	6.15	8.61	8.30
Arbedion wedi'u cynllunio a gyflawnwyd mewn £ miliynau [12]	5.65	8.61	8.30
Arbedion wedi'u cynllunio nas cyflawnwyd mewn £ miliynau	0.50	0.00	0.00
Canran yr arbedion a gyflawnwyd	92%	100%	100%

Mae cymhareb hylifedd y Cyngor o 0.6 wedi bod ar yr un lefel am y ddwy flynedd ddiwethaf

Pam fod sefyllfa hylifedd y Cyngor yn bwysig

17 Pam ei bod yn bwysig pwyso a mesur asedau cyfredol o'i gymharu â rhwymedigaethau cyfredol (hylifedd):

- mae'n arwydd o'r modd y mae cyngor yn rheoli ei gyllid yn y tymor byr.
- er ei fod yn cael ei ddefnyddio'n gyffredin i archwilio pa un a yw sefydliadau'n gallu talu eu dyledion yn y tymor byr, mae hyn yn annhebygol o fod yn risg i gynghorau o ystyried eu gallu i gymryd benthyciadau byrdymor. Fodd bynnag, mae hefyd yn gweithredu fel dangosydd sy'n dynodi sut y mae cyngor yn rheoli ei gyllid yn y tymor byr.

[11] Y gwerth a ddefnyddir yw cost net gwasanaethau a godir ar y gronfa gyffredinol o'r Dadansoddiad Ariannu Gwariant, namyn unrhyw gost gwasanaethau sy'n ymwneud â'r Cyfrif Refeniw Tai, gan ychwanegu praeseptau, ardollau a llog ar ddyledion. Ffynhonnell: Datganiad Cyfrifon.

[12] Defnyddiwn y term cronfeydd wrth gefn defnyddiadwy i olygu cyfanswm balans y gronfa gyffredinol, ynghyd â chronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi nad yw cynghorau wedi'u hatal yn gyfreithiol rhag eu hailgyfeirio i'w defnyddio at ddiben arall. Ffynhonnell: Datganiad Cyfrifon.

- dylai cynghorau â chymarebau hylifedd isel sicrhau bod ganddynt drefniadau i gwrdd â’u rhwymedigaethau.
- gall fod costau ychwanegol i gynghorau sy’n dibynnu ar fenthyciadau byrdymor i dalu dyledion.
- dylai cynghorau â chymarebau hylifedd uchel iawn ystyried a ydynt yn rheoli eu hasedau cyfredol yn y ffordd fwyaf effeithiol.

18 Canfuom fel a ganlyn:

- mae cymhareb hylifedd y Cyngor wedi bod ar yr un lefel am y ddwy flynedd ddiwethaf;
- mae gan y Cyngor strategaeth rheoli Trysorlys i gwrdd â’i rwymedigaethau. Caiff y strategaeth ei hadolygu’n flynyddol ac mae Aelodau’r Pwyllgor Archwilio a Llywodraethu’n craffu arni.

Arddangosyn 7: cymhareb cyfalaf gweithio rhwng 2015-16 a 2019-20

	2015-16	2016-17	2017-18	2018-19	2019-20
Asedau Cyfredol [13]	57.3	43.2	60.2	57.1	61.2
Rhwymedigaethau Cyfredol [14]	66.5	65.7	82.2	90.9	109.5
Cymhareb Cyfalaf Gweithio	0.9	0.7	0.7	0.6	0.6

[13] Asedau Cyfredol, sy’n cynnwys: Buddsoddiadau Byrdymor; Asedau a ddelir i’w gwerthu; Rhestrau Eiddo; Dyledwyr Byrdymor; ac Arian Parod a’i gyfwerth

[14] Rhwymedigaethau Cyfredol, sy’n cynnwys: Benthyciadau Byrdymor; Credydwyr Byrdymor; a Darpariaethau sy’n ddyledus ymhen un flwyddyn.

Archwilio Cymru
24 Heol y Gadeirlan
Caerdydd CF11 9LJ

Ffôn: 029 2032 0500
Ffacs: 029 2032 0600
Ffôn testun: 029 2032 0660

E-bost: post@archwilio.cymru
Gwefan: www.archwilio.cymru

We welcome correspondence and telephone calls in Welsh and English.
Rydym yn croesawu gohebiaeth a galwadau ffôn yn Gymraeg a Saesneg